

Jarno Valkonen

Luontopolitiikan paikallisuus

Politics of local nature

This article examines the politics of nature in the local context. The empirical case is the forest conflict in Inari, Finnish Lapland, which has lasted already for years. Theoretically, the article is based on both the theories of cultural geography concerning place and on the theories of environmental sociology concerning politics of nature. The article argues that if the object of the nature use is considered merely as location, it is not seen why the phenomenon is problematized and where the different and even contested opinions of stakeholders come from. By analysing various practices of placing it is possible to get at problematizations and to make their societal contents significant in understanding nature use conflicts. Different practices of placing influence crucially on understanding, explaining and estimating the phenomenon in question. This again influences on the politics of nature use.

Keywords: place, politics of nature, environmental conflict, environmental sociology

Johdanto

Tämän artikkelin aiheena on luontopolitiikan paikallisuus ja paikan merkitys luonnonkäytön politiikassa. Artikkelilla on kaksi tavoitetta: yleisenä tehtävänä on empiirisen tutkimuksen kautta problematisoida luonnonkäytön kohteen itsensäselvyys osoittamalla sen määrittelyn poliittisuus; erityisenä tehtävänä on analysoida tapaustutkimuksena Ylä-Lapin metsäkiistan rakentumista. Artikkelissa osoitetaan, miten kiistanalaisen ilmiön

tai asiakysymyksen *paikantamiset* ovat keskeinen osa luontopolitiikan käytäntöä.

Tutkimuksen kohteena on syksyllä 2003 jälleen kerran otsikoihin päätynyt ja yhä edelleen jatkuva Ylä-Lapin metsäkiista (ks. enemmän Raitio 2003; Kyllönen & Raitio 2004; Rytteri 2005; Linjakumpu & Valkonen 2006). Metsäkiista on rakentunut selkeästi poro- ja metsätalouden välisen jännitteen varaan, mutta on samalla herättänyt yleisempää keskustelua Suomen metsien käytöstä ja tulevaisuudesta.¹ Syksyllä 2003 asia puhutti runsaslukuista paikallisten, alueellisten, kansallisten ja kansainvälisten toimijoiden joukkoa. Pelkästään Lapin Kansassa julkaistiin vuoden 2003 loka- ja joulukuun välisenä aikana noin 80 Ylä-Lapin metsäkiistaa käsittelevää kirjoitusta. Kirjoituksista on erotettavissa yli 50 toimijaa tai eturyhmää. Asiasta keskusteltiin myös televisiossa ja kansainvälisessä lehdistössä. Lisäksi yksi mielenosoitus järjestettiin. Vaikka metsäkiistan kohde on selkeästi paikantuva (ks. Selvitys...2003: 54–55), eri toimijoille se näyttäytyy eri tavoin. Metsätalousmyönteisissä teksteissä katsotaan, että kiistanalaisista metsistä vain noin 10 prosenttia on metsätalouksen käytön piirissä, porotaloudelle myönteiset tahot puhuvat yli 60 prosentista. Merkilläpentävää on, että kohde on fyysisesti sama. Tämä herättää kysymään, mikä selittää sen, että toimijat tekivät siitä erilaisia arvioita?

Tässä artikkelissa esitän, että luonnonkäytön arvioinnin kriteerit eivät ole kohteesta sellaisenaan nousevia tai etukäteen tiedettyjä, vaan ne ovat sisäänrakentuneina kohteen määrittelyihin. Erilaiset kohteen määrittelyt, *paikantamiset*, vaikuttavat

ratkaisevasti kyseistä ilmiötä koskevaan ymmärrykseen, selittämiseen ja arviointiin. Tällä taas on merkitystä sekä siihen, millaisen muodon paikkoihin kohdistuva poliittinen huomio ja aktiviteetti saavat, että siihen, millaisten kriteerien nojalla niiden käyttöä arvioidaan. Erilaiset paikantamiset ovat osa luontopolitiikkaa: ne ovat käytäntöjä, joiden kautta pyritään vaikuttamaan käsityksiin siitä, millainen yhteiskunnallinen mahdollisuus tai mahdottomuus luonto kulloinkin on. Tutkimuksessa kysyn: mikä on Ylä-Lapin metsäkiistan paikka? Miten erilaiset paikantamiset tuottavat kohteensa? Miten erilaiset paikantamiset vaikuttavat asiakysymyksen määrittämiseen ja edelleen arviointikriteereihin? Analyysissä hyödynnän sekä kulttuurimaantieteen paikkaa koskevia teorioita ja huomioita että ympäristösosiologisia tarkasteluja luonnonkäytön politiikasta. Näiltä osin työni paikantuu yhtäältä paikkaa ja luonnonkäyttöä koskeviin keskusteluihin ja teoretisointeihin (esim. Massey & Jess 1995a; Ingold 2000; Lehtinen 2005), ja toisaalta luonnon poliittisuutta koskeviin teoretisointeihin ja pohdintoihin (esim. Macnaghten & Urry 1998; Haila & Lähde 2003).

Tutkimuksessa tarkastelen paikantamisen käytäntöjä luontopolitiikkana. Ymmärrän luontopolitiikan luontokeskustelujen ja kiistojen kautta käytäväksi kulttuuriseksi politiikaksi, jossa luontoa koskevilla lausumilla vaikutetaan niihin käytäntöihin, joilla luonnon ja kulttuurin suhde järjestetään (Valkonen 2003a: 30–32; Valkonen 2004). Luontoa koskevat väittämät ovat kulttuurisia, sopimukseenvaraisia ja senhetkisiä. Niiden keskeinen ulottuvuus on pyrkimys ja kyky vaikuttaa käsityksiin siitä, millainen mahdollisuus tai mahdottomuus luonto kulloinkin on. Erilaiset luonnonkäytön kohteen paikantamiset ovat tapoja, joilla luontoa käsitteellistetään tietyllä tavalla. Analysoimalla erilaisia paikantamisen käytäntöjä on mahdollista päästä kiinni luonnonkäytön kiistan ymmärtämisen kannalta merkityksellisiin ongelmanmäärittelyihin ja niiden yhteiskunnallisiin sisältöihin.

Tutkimuksen aineistona on Ylä-Lapin metsäkiistassa Lapin Kansassa loka- ja joulukuun 2003 välisenä aikana käyty lehtikirjoittelu kokonaisuudessaan.² Aineisto on analysoitu diskurssianalyttisesti (ks. enemmän Valkonen 2003a: 32–49). Analyysissä huomioni on kiinnittynyt erityisesti niihin ympäristöluontoa, paikkaa ja paikantamisia koskeviin määrittelyihin ja diskursseihin, joiden puitteissa kirjoittelijat hahmottavat, merkityksellistävät ja ottavat kantaa kiistakysymykseen. Lähtökohtana on käsitys, että toimijat nojaavat julkisissa kirjoituksissa niihin paikan käsityksiin ja käytäntöihin,

joiden he ajattelevat olevan argumentoinnin kannalta keskeisiä.

Luontopolitiikan tutkimuksessa diskurssianalyysin käytön ongelmana voi kuitenkin pitää sitä, miten päästä kiinni diskurssien materiaalisesta ja käytännöllisestä perustaan ja kuinka osoittaa, että erilaiset luontokäsitykset ovat pohjimmiltaan samanaikaisesti sekä diskursiivisia että materiaalisia ja käytännöllisiä (vrt. Jokinen 2002; Haila & Lähde 2003: 26). Nähdäkseni paikan teoria voi tuoda diskurssianalyysiin sen kaipaaman materiaalisesta ja käytännöllisen kytköksen. Tutkimuksessa ymmärrän luontokäsitykset paikan tavoin diskursiivisesti rakentuneina, mutta ne saavat konkreettisen hahmon, kun ne kytketään erilaisiin luonnontiloihin. Tutkimuksellisesti kiinnostavaa onkin, mitä tästä luontokäsitysten materiaalisuudesta seuraa erilaisissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa ja tilanteissa.

Artikkeli etenee siten, että ensin tarkastelen paikan problematiikkaa luontopolitiikan näkökulmasta ja esittelen tiivistetysti Ylä-Lapin metsäkiistan kulun ja rakenteen. Sen jälkeen analysoin muotoilemiäni tutkimuskysymysten pohjalta Ylä-Lapin metsäkiistaa ja luontopolitiikan paikantamista ja lopuksi pohdin tuloksia luonnonkäytön arvioinnin näkökulmasta.

Luonnonkäytön paikka ja paikan politiikka

Maantieteilijä Doreen Masseyn mukaan ”me aktiivisesti tuotamme paikkoja, niin mielikuvissa kuin materiaalisissa käytännöissä” ja ”käsityksemme paikasta ovat ... sen yhteiskunnan tuotetta, jossa elämme”. Hänen mukaansa maailma ei jäsenny itsestään ja etukäteen erilaisiin paikkoihin, vaan ”hallitsevat käsityksemme paikoista ovat sosiaalisesti tuotettuja” (Massey 2004: 54–56). Paikoilla on myös omanlaisensa maantiede, koska ”paikka on paitsi toisiaan leikkaavien sosiaalisten suhteiden ja toimitilojen sija, myös niiden vaikutusten kehys tai näyttämö” (Massey 2004: 66). Monien muiden kulttuurimaantieteilijöiden tapaan Massey siis kiistää paikan absoluuttisen ja olemuksellisen luonteen. Hänen mukaansa paikka tulisi ymmärtää osana prosessia, jossa sosiaalinen toiminta organisoituu tilassa ja ajassa. Paikka on omanlaisensa sekoitus toimintatiloja ja sosiaalisia suhteita. Jokainen uusi vuorovaikutusprosessi tuo oman lisänsä paikan konstruktion ja kukin yhdistelmä synnyttää uusia prosesseja ja uusia paikkoja. Paikka siis syntyy ja elää ihmisten, ihmisryhmien ja paikkojen vuorovaikutuksessa. Tästä syystä paikka on luonteeltaan sosiaalinen, avoin ja moninainen (Massey 2005: 138–142).

Ympäristökonflikteissa on tavallista, että eri eturyhmillä ja yksittäisillä ihmisillä on toisistaan poikkeava ja jopa vastakkainen käsitys siitä, mistä on kysymys ja miten asian suhteen tulisi toimia. Toimijoiden erilaisia käsityksiä on selitetty muun muassa heidän erilaisilla arvoillaan tai asenteillaan (esim. Roiko-Jokela 2003), erilaisilla luontokäsityksillä (esim. Nieminen 1994), erilaisilla tavoilla kehystää ongelma (esim. Saaristo 2000) sekä erilaisilla valta-asetelmilla (esim. Raitio 2000). Tässä tutkimuksessa lähdän kuitenkin seuraamaan Massey'n ajattelua olettaen, että toimijoiden erilaiset käsitykset asiakasymyksen luonteesta juontuvat heidän erilaisista suhteistaan paikkaan ja siksi erilaisista tavoista paikantaa ilmiö (Rytteri 2005: 69–76). Tämä ajatus vaatii kuitenkin hieman tarkentamista, sillä luonnonkäytön kohteen ymmärtäminen läpeensä sosiaalisena paikkana voi herättää epäilyksiä.

Luonnonkäytön, kuten esimerkiksi metsien puuntuotantokäytön, olennainen piirre on, että hyödynnettävänä on tietty faktisesti määriteltävissä oleva ympäristöluonnon osa. Käytön kohde on fyysisesti tunnistettava, tietyt luonnon ekologiset ja visuaaliset ominaispiirteet omaava paikka. Kohde on mahdollista ottaa haltuun eri tavoin esimerkiksi paikantamalla se pituus- ja leveyspiireinä, maastokartoituksena, alueen puuston tilavuutena tai tekemällä sinne tutustumisretki. Paikan olemusta hallitsevat luonnon maailman prosessit ja ilmiöt, joten voidaan kysyä, miksi se sitten olisi läpeensä sosiaalinen. Onhan niin, että luonnonkäytön kohteen reaalisuus ja konkreettisuus ikään kuin väistää yrityksiä määritellä se sosiaalisesti tuotetuksi paikaksi. Luonnonkäytön ristiriitojen analysointi paikan käsitteen kautta vaatii tiettyjen reunaehtojen huomioimista. Se, kuinka saada käytön kohteena olevan luonnon materiaalisuus osaksi paikan struktuuria, on tärkeä kysymys ajatellen luonnonkäytön kiistojen ymmärtämistä paikan problematiikan kautta.

Massey'n mukaan paikoilla voi tietenkin olla oma erityisluonteensa niin fyysisesti, taloudellisesti kuin kulttuurisesti, mutta toinen asia on, määrittääkö paikka itse erityisluonteensa. Tuottaako esimerkiksi luonto itsessään käyttötapansa ja merkityksensä? Tai tuottavatko erilaiset luonnonalueet – kuten esimerkiksi erämaa – sijaintinsa ja nimensä itse (ks. Schama 1997: 7)? Vastaisin, että ei. Perustan oletukseni kahteen tekijään: luontoon liittyviin käytäntöihin ja käsityksiin.

Ensinnäkin alueet eivät ole koskaan historiatomia. Tiettyyn alueeseen ja sen eri osiin on kohdistunut eri aikoina sekä inhimillisiä käytäntöjä että

ihmisistä riippumattomia tapahtumakulkuja. Jokin tietty alue on ollut esimerkiksi poronhoidon harjoittamisen kannalta merkityksellinen, toinen alue on ollut pitkään metsätaloustoiminnan piirissä ja kolmas alue on ollut varattuna jo kauan luonnon suojelukäytölle. Alueita ovat voineet myös koetella erilaiset luonnotapahtumat, kuten esimerkiksi syysmyrskyt tai kevättulvat, joiden johdosta alueen merkitys on voinut muuttua siitä mitä se on ollut aikaisemmin. Erilaiset ja eriaikaiset käytännöt ja tapahtumakulut ovat yhdessä vaikuttaneet, millainen alueen luonto on nykyisin ja millaisiin ympäristöluonnon osa-alueisiin, *luontoihin*, alue jäsenyytyy, rakentuu ja suhteutuu (Macnaghten & Urry 1998). Niinpä esimerkiksi Ylä-Lapin alueen paikkojen mosaiikki ja luontojen kirjo on seurausta siihen kohdistuneista historiallisista ja kulttuurisista käytännöistä. Historiallisesti rakentunut paikkojen mosaiikki vaikuttaa samalla uusien paikkojen ja niiden luonteiden rakentumiseen.

Luonnonympäristöistä tulee paikkoja, kun ne suhteutuvat toisiin luonnonympäristöihin (paikkoihin). Tämän on varmaan pannut merkille jokainen, joka on retkillään suunnannut luonnonsojelualueille. Usein luonnonsuojelualue eroaa muista alueista selvästi kuin veitsellä leikattuna. Tämä alueiden fyysinen ja visuaalinen kontrasti ei myöskään voi olla vaikuttamatta käsityksiin siitä, että luonnon suojelukäytön piiriin vedetyt alueet ovat enemmän ”luonnollisia” kuin talouskäytön piirissä olevat alueet. Luonnonsuojelualue havainnollistaa esimerkiksi myös sen, että eri luonnot mahdollistavat erilaisia käyttäjiä, mikä taas vaikuttaa niiden sijoittumiseen ihmisten elämäntätöissä. Myös tätä kautta luonnonympäristöt rakentuvat erilaisiksi paikoiksi.

Käytännöllisten ja materiaalistien suhteiden ohella paikkojen rakentumiseen vaikuttavat olennaisesti myös mielikuvamme ja käsityksemme paikoista. Kaikki luonnon alueet eivät ole ihmiselle tai ihmisryhmille samalla tavalla merkityksellisiä. Maantieteilijä Pauli Tapani Karjalaisen mukaan paikan toiminnallinen sisältö synnyttää ne merkitysyhteydet, jotka tekevät paikasta esimerkiksi metsikön, suojelualueen tai lomapaikan. Hänen mukaansa ”paikka on ympäristöön projisoimissamme merkityssuhteissa” (Karjalainen 1983: 224). Tilanteesta riippuen fyysisesti sama paikka voi siis olla eri paikka kokemuksellisesti. Tämä siis tarkoittaa, että ”neutraali” luonnonympäristö on tavoitettavissa ainoastaan abstraktiona, koska ihmisen kokemukset tuottavat aina ympäristöstä merkityksellisen paikan.

Karjalaisen sinänsä subjektiivista paikkakäsitystä tukevat monet empiiriset tutkimukset ihmisten

ympäristösuhteista (esim. Macnaghten & Urry 1998; Helander 1999; Ingold & Kurttila 2001; Jokinen 2004). On osoitettu, että ihmisten elämäkäytännöllä on merkittävä rooli heidän paikka- ja luontokokemustensa rakentumisessa. Kuten Yrjö Haila kirjoittaa: ”se, joka elää työskentelemällä metsässä, kokee metsän erilaisena kuin se, joka elää metsien tuotolla, tai se, joka elää muunlaisten elinkeinojen turvin ja käy metsässä vain käyskentelemässä” (Haila 2004: 38). Karjalaisen tavoin myös Haila korostaa kokemusten subjektiivista puolta. Hänen mukaansa jokainen ihminen kohtaa metsässä oman metsänsä, jonka olennaisimmat piirteet määräytyvät hänen omien elämäkokemustensa kautta, ja siksi sama metsä on eri toimijoille erilainen. Haila kuitenkin muistuttaa, ettei kyse ole vain subjektiivisista kokemuksista. Aineelliset suhteet ja kulttuuriset tulkinnat määrittävät yhdessä, millaisen luonteen ja merkityksen luonto saa eri ihmisten ja ryhmien elämäkäytännöissä. Vaikka kokemus sinänsä on hyvin subjektiivinen asia, ihmisten kokemat luonnot ovat yhteiskunnallisesti kerrostuneita (Haila 2004: 38–41).

Erilaiset käsitykset luonnosta toimivat väliaineena, kun luonnon avaamaa mahdollisuuksien horisonttia tulkitaan, kuten sosiologi Laurent Thévenot (2002) on esimerkillisesti havainnollistanut. Thévenot’n mukaan eri eturyhmien ja yksittäisten ihmisten erilaiset arvioinnin kriteerit ovat ratkaisevassa asemassa, kun he arvioivat esimerkiksi luonnonympäristön käyttöä erilaisiin tarkoituksiin. Tässä yhteydessä ei ole mahdollista ryhtyä esittelemään Thévenot’n yhdessä Luc Boltanskin kanssa kehittämään ajatusta ”oikeuttamisen valtapiireistä” sen enempiä (ks. Boltanski & Thévenot 1999; Thévenot & Moody & Lafaye 2000; ks. myös Latour 2003). Tärkeintä on huomioida heidän näkökulmansa: vaikka tarkastelun kohde olisi sama, ihmisten ja eri eturyhmien erilaiset arvioinnin kriteerit ”paikantavat” kohteen eri tavoin ja siksi tuottavat ilmiöstä tietynlaisen. Tämä taas vaikuttaa siihen, miten asiakysymystä arvioidaan.

Paikka ei siis ole ensin; se ei ole sellaisenaan esimerkiksi jonkin toiminnon objekti tai konteksti. Mille tahansa paikalle (sijainnille) voidaan tietenkin antaa faktiset tulkinnat, mutta vasta ”paikan toiminnallinen sisältö synnyttää ne merkityshyönteet, jotka tekevät paikasta erityisen” (Karjalainen 1983: 224). Luonnonkäytössä erilaiset paikantamiset vaikuttavat paikan käyttöön ja edelleen, luonnonkäyttö tuottaa uusia paikkoja. Myös se, millaiset ovat luontoon kohdistuvat päämäärät ja toiminnan välineet, vaikuttaa luonnonkäytön

kohteen määrittymiseen. Luonto on konkreettisenä ympäristönä eri siellä asuvalle, muualta elantonsa ansaitsevalle kuin sille, joka käy siellä vain virkistäytymässä. Luonnonkäytön kohde avautuu eri tavoin eri toimijoille, minkä vuoksi he kohtaa sen myös eri tavoin.

Kamppailu luonnonkäytöstä on merkittävä osa paikan määrittelyn prosessia. Paikan rakentuminen on riippuvainen neuvotteluista, joissa paikkaa merkityksellistetään tietyllä tavalla (Massey 2005: 141). Luonnonkäytön kiistassa esitetyt lausumat tuottavat ja uudelleenmuotoilevat paikan identiteettiä, kun eri toimijat esittävät kilpailevia argumentteja siitä, miten paikallisyhteisön tulisi kehittyä ja organisoitua suhteessa niin paikkaan kuin paikan ulkopuolellekin (Dalby & Mackenzie 1997: 100). Luonnonkäytön kysymyksissä erilaiset paikan määritykset vaikuttavat yhtäältä käsityksiin siitä, mistä paikasta on kysymys, ja toisaalta niihin käsityksiin, miten luonto ja siihen liittyvät asiat tulisi ymmärtää. Koska kyseessä on kirjaimellisesti luonnon käyttö, paikantamiset liittyvät väajämättä myös luontoon ja siksi luonto politisoituu.

Ylä-Lapin metsäkiistan paikat

Ylä-Lapin metsien käyttö on aiheuttanut ristiriitoja jo vuosikymmeniä ja siksi olisi oikeampaa puhua yksittäisen metsäkiistan sijaan Ylä-Lapin metsäkysymyksestä.³ Syksyllä 2003 Ylä-Lapin metsäkysymys nousi jälleen kerran otsikoihin, kun osa Inarin paliskuntien poronhoitajista vaati Inarin kunnan metsätaloustoiminnan volyymin alentamista. Poronhoitajat olivat jo aiemmin moineen otteeseen ilmaisseet tyytymättömyytensä Ylä-Lapin metsäpolitiikkaan. Vuonna 2000 Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelman valmistelussa Inarin paliskunnat ilmoittivat, etteivät he hyväksy siinä valittua vuotuista hakkuusuunnitelmaa (Sandström *et al.* 2000: 172). Talvella 2000 ja 2001 Hammastunturin paliskunnan Menesjärven tokkakunta valitti Metsähallituksen suunnitelmista hakata poronhoidon kannalta tärkeitä metsäalueita ja lopulta riitautti kysymyksen kutsumalla kansainvälisen ympäristöjärjestö Greenpeacen tutustumaan tilanteeseen (Valkonen 2003b). Keväällä 2002 osa Inarin paliskunnista vetosi useaan ministeriöön Metsähallituksen hakkuiden estämiseksi poroille tärkeillä laidunalueilla (Valtion metsätalouden vaihtuksista... 2002).

Ylä-Lapin metsäkysymyksen ratkaisemiseksi Maa- ja metsätalousministeriö (MMM) nimesi toukokuussa 2002 selvitysmieheksi Lapin TE-keskuksen johtaja Pirkko Saarelan, jonka tehtävänä

oli kartoittaa Ylä-Lapin metsä- ja porotalouden yhteensovittamisen ongelmat sekä antaa suosituksia ongelmien ratkaisemiseksi. Selvitysmies kuuli kiistan eri osapuolia ja raportti valmistui vuotta myöhemmin. MMM pyysi ja sai siihen lausuntoja 30 taholta. Raportissa suositeltiin muun muassa Metsähallituksen Ylä-Lapin hoitoalueen hakkuusuunnitteen ja tulostavoitteen alentamista, tiettyjen metsätaloustalouden määriteltyjen laidunalueiden rajaamista metsätalouden ulkopuolelle sekä paliskuntakohtaisten neuvottelumenetelmien kehittämistä edelleen (Selvitys... 2003: 54–55). Selvitys ei kuitenkaan johtanut toivottuun lopputulokseen, sillä selvityksen toimenpidesuosituksiin suhtauduttiin varsin eri tavoin. Esimerkiksi Inarin paliskunnat ja luonnonsuojelijat suhtautuivat suosituksiin pääosin myönteisesti, mutta muun muassa Inarin kunta ja metsätaloustoimihenkilöt vastustivat voimakkaasti hakkuumäärän vähentämistä nykyisestään.

Poronhoitajat eivät olleet mielissään siitä, että metsäkäsytystä ei saatu ratkaistua, ja he riitauttivat asian kutsumalla kansainvälisen ympäristöjärjestö Greenpeacen tutustumaan Ylä-Lapin metsien käyttöön. Greenpeacen kiinnostus Ylä-Lapin metsäkäsyttyä ja yhteistyö poronhoitajien kanssa liittyi Greenpeacen kansainväliseen kampanjaan, jossa vastustetaan luonnonsuojelullisesti ja kulttuurisesti arvokkaiden vanhojen metsien hakkuuta. Suomessakin valtakunnallisessa noteeratussa Greenpeacen kirjakampanjassa lukuisat nimekkäät kirjailijat vaativat kustantamoita käyttämään paperia, jonka raaka-aineena ei ole käytetty vanhojen metsien puita. Tämä kansainvälinen ja metsäyhtiöiden imagon kannalta keskeinen kytkeä korotti kiistan panoksia. Ylä-Lapin metsäkäsytys sai näkyvyyttä, kun 6.10.2003 Greenpeace vieraili kutsumiensa eurooppalaisten toimittajien kanssa Inarissa. Ivalon lentokentällä heitä oli vastassa paikallisten metsätoimihenkilöiden järjestämä mielenosoitus, jossa vaadittiin Greenpeacea tilille osallisuudestaan kiistaan (Linjakumpu & Valkonen 2006).

Julkisuudessa Ylä-Lapin metsäkiista muotoutui metsä- ja porotalouden välisen jännitteen varaan, jossa kumpikin osapuoli keräsi taakseen laajat tukijoukot. Metsätalouden kohdalla kyse oli muun muassa Inarin kunnan, Inarin metsätoimihenkilöiden, alueellisten ja valtakunnallisten metsäalan järjestöjen (Lapin metsäneuvosto, Lapin metsäkeskus, Kuljetus- ja koneyritykset ry., Puu- ja erikoisalojen liitto, Pardia, Meto ry), Maa- ja metsätaloustaloustalouden ministeriön, Lapin liiton ja yksittäisten kansalaisten muodostamasta koalitiosta. Poronhoidon näkökul-

ma taas muodosti Inarin paliskuntien, kotimaisten luonnonsuojelujärjestöjen (Inarin luonnonsuojeluyhdistys, Suomen luonnonsuojeluliitto, Luonto-Liitto), kansainvälisten toimijoiden (Greenpeace, WWF), eurooppalaisten lehtitalojen ja kustantamoiden sekä yksittäisten kansalaisten liittymän (Linjakumpu & Valkonen 2006).

Poronhoidon koalitio arvosteli metsätaloutta muun muassa siitä, että metsätalouden harjoittaminen Ylä-Lapissa 1) kaventaa poronhoidon harjoittamismahdollisuuksia ja näin vaikuttaa haitallisesti saamelaiskulttuuriin, 2) pirstoo liiaksi metsäympäristöjä, 3) tuhoaa vanhoja metsiä, 4) vaikeuttaa luonnon muuta käyttöä (esim. matkailu- ja virkistyskäyttöä) ja 5) vaikuttaa haitallisesti paikallisdemokratiaan. Metsätaloutta puoltavat korostivat puolestaan 1) metsätalouden aluetaloudellisia vaikutuksia, 2) metsätalouden paikallista taloudellista ja sosiaalista merkitystä, 3) porotalouden ongelmia, 4) paikallisen sovittelun merkitystä paikallisdemokratian toteutumisessa, 5) paikallisten oikeuksia omaan ympäristöön, 6) luonnon liiallisen suojelukäytön ongelmia ja 7) ulkopuolisten tahojen sekaantumisen tuomia ongelmia paikallisyhteisössä.

Vaikka metsäkiistan jännite muodostui selkeästä vastakkainasettelusta, kiistan painokkaampi julkinen esiintyminen oli kuitenkin metsätaloustaloudella. Ylä-Lapin metsäkiistakirjoittelua hallitsivat metsätaloustalouden myönteiset kirjoitukset: 74 kirjoituksesta 49 oli metsätalouteen myönteisesti suhtautuvia, 15 suhtautui metsätalouteen kriittisesti ja 10 neutraalisti. Sekä kirjoitusten jakautuminen että tarkempi analyysi osoittaa, että Ylä-Lapin metsäkiistassa metsätalouden diskurssi on hegemonisessa asemassa. Metsätalouden tapa tarkastella metsien käyttöä ohjaa voimakkaasti keskustelua. Toisenlaiset tavat jäsentää ja ymmärtää metsäkiista joutuvat raivaamaan tilaa itselleen metsätalouden hallitsemassa puheavaruudessa.

Paikan rajat

Rajat ovat eräs keino organisoida sosiaalista tilaa ja ne ovat tärkeä osa paikan muodostumisen prosessia. Gillian Rosen (1995: 99) mukaan rajat ovat tärkeitä etenkin siinä, kuinka paikka ja ”paikan henki” ymmärretään osana laajempia sosiaalisia prosesseja. Myös Ylä-Lapin metsäkiistassa rajanvedoilla on erittäin tärkeä rooli. Metsäkiistassa käsitystä asiakäsyttyä luonteesta tuotetaan rajaamalla kiistanalainen ilmiö maantieteellisesti ja historiallisesti eri tavoin määritettyihin alueisiin ja paikkoihin. Sekä kiistan luonteen ymmärtämisen

että ratkaisun kannalta rajanvedoilla on keskeinen merkitys. Se, miten ilmiö tai asiakokonaisuus rajataan, vaikuttaa siihen, mitkä asiat tulkitaan tärkeiksi ja mitkä toimintatavat mahdollisiksi. Kun ongelmat sekä syy- ja seuraussuhteet nähdään eri tavoin, päädytään erilaisiin ratkaisuihin käytännön politiikassa ja myös vaikutusten arvioinnissa. Tämä käy ilmi, kun tarkastellaan, millaisia erilaisia sisältöjä kiista saa erilaisissa alueellisissa yhteyksissä.

Metsäkiistassa yksi keskeinen ristiriidan aihe on se, millaiset ovat metsä- ja porotalouden vaikutukset Ylä-Lapin metsäluonnolle. Sekä metsätalouden puoltajat että vastustajat pyrkivät oikeuttamaan kannattamaansa toimintaa esittämällä väitteitä eri luonnonkäytön muotojen intensiteetistä luonnonympäristöissä. Yhtenä käytettynä diskursiivisena strategiana on esittää erilaisia prosenttiosuuksia alueen käytön volyymista ja näin pyrkiä vaikuttamaan käsityksiin, millainen merkitys eri luonnonkäyttötavoilla on metsäluonnolle. Lapin Kansan kirjoituksissa metsätaloudelle myönteiset tahot, kuten esimerkiksi Inarin kunnan metsätoimihenkilöt ja koneyritykset (Lapin Kansa, uutisartikkeli, 11.10.2003) sekä maa- ja metsätalousministeriön edustaja (Lapin Kansa, vieraskyly, 15.11.2003), nojaavat argumenttinsa seuraavanlaisiin lukuihin:

...metsätalous hyödyntää Inarin pinta-alasta 9–12 prosenttia laskutavasta riippuen, porotalous puolestaan 100 prosenttia yksityisten ihmisten tontit ja perunamaat mukaan lukien. (Lapin Kansa, uutisartikkeli, 11.10.2003)

Myös Pirkko Saarelan mietintö perustuu mainittuihin lukuihin. Saarela kirjoittaa, että ”metsätaloutta harjoitetaan ’metsätalousalueen metsämaalla’, jonka osuus on noin 9 % Ylä-Lapin maasta” (Selvitys...2003: 10). Metsätalouskriittisissä kannanotoissa Ylä-Lapin metsätalouden intensiteetti nähdään kuitenkin varsin toisenlaisena. Esimerkiksi Inarin luonnonytävät ry. katsoo, että metsätaloutta todellisuudessa harjoitetaan 67 prosentilla Inarin kunnan metsämaasta (Lapin Kansa, uutisartikkeli, 31.10.2003). Myös käsitykset Inarin alueen metsien suojeluprosenteista vaihtelevat. Esimerkiksi Inarin kunnan mukaan 72,2 prosenttia Inarin maapinta-alasta on suojeltu. Inarin luonnonytävät ry:n mukaan kyse on 56,7 prosentista (Inarin luonnonytävät ry, tiedote 8.10.2004).

Mikä sitten selittää eri toimijoiden erilaiset prosenttiluvut? Karjalaisen mukaan paikkaa voidaan tarkastella erilaisista näkökulmista. Voidaan esimerkiksi erotella paikka fyysis-sijainnillisesti tai sosiaalis-kulttuurisesti. Olennaista tässä on kuitenkin

huomioida se, että eri suunnista nähdyt paikat ovat yhtä aikaa olemassa, tosin kukin niistä omalla tavallaan (Karjalainen 1997: 41). Ylä-Lapin metsäkiistassa ilmiön erilaiset paikantamiset ovat juuri tällaisia diskursiivisia käytäntöjä, joiden avulla toimijat pyrkivät vaikuttamaan siihen, mistä suunnasta puheen kohteena olevaa paikallista luontoa tulisi tarkastella. Lapin Kansan kirjoittelussa etenkin metsätalouskoalitio korostaa tavan takaa, että nyt on kysymys Ylä-Lapin metsätalouden tulevaisuudesta. Tärkeää on huomioida, että he puhuvat nimenomaan *Ylä-Lapin metsätaloudesta* eivätkä metsien käytöstä Inarin kunnassa, missä Inarin alueen kiistanalaiset metsäkohteet sijaitsevat ja missä myös pääosa Ylä-Lapin metsätaloustoiminnasta tapahtuu (ks. Selvitys... 2003: 12, 54–55). Vastaavasti esimerkiksi Inarin luonnonytävät ry. katsoo, että Inarin alueen käyttö- ja suojeluprosentteihin päästään ainoastaan silloin, kun Inarin alueeseen otetaan mukaan koko Metsähallituksen Ylä-Lapin luonnonhoitoalue Utsjokea, Enontekiötä ja Lemmenjoen kansallispuiston Kittilän puoleisia osia myöten (Lapin Kansa, uutisartikkeli, 31.10.2003).

Ylä-Lappi on ennen muuta Metsähallituksen hallinnollinen ja alueellinen yksikkö, joka koostuu kokonaisuudessaan Inarin aluetta laajemmasta alueellisesta kokonaisuudesta. Kun puhutaan Ylä-Lapista yleensä, irrotetaan keskustelun kohde ekologis-sosiaalisista yhteyksistä ja korvataan se hallinnollisella ja alueellisella yksiköllä nimeltään Ylä-Lappi. Näin puhe Ylä-Lapista muuttuu huomattavasti käsitystä, miten kiistanalaiset asiat voidaan ymmärtää. Jos keskustelua käytäisiin Inarin kunnan alueen metsien käytöstä, prosenttiluvut olisivat toisenlaisia ja keskustelulla olisi selkeämmät fyysiset kohteet. Puhe Ylä-Lapista asettaa keskustelulle metsätalouden ja metsähallinnon diskurssin raamit ja se on tulkittavissa yritykseksi pakottaa keskustelu metsätalouden diskurssiin. Tältä osin analyysi havainnollistaa, miten erilaiset tavat rajata paikka mahdollistavat sen, että alueen käyttöasteesta voidaan esittää erilaisia lukuja. Koska tällä on vaikutusta käsityksiin paikan luonteesta, on perusteltua sanoa, että paikan rajaamisen käytäntö on keskeinen osa Ylä-Lapin luontopolitiikkaa.

Toinen esimerkki Ylä-Lapin metsäkiistassa käytetystä paikan rajaamisen käytännöstä on tapa, jossa Inarin kunnan eri alueet yhdenmukaistetaan rinnastamalla ne toisiinsa. Metsätaloutta tukevissa kirjoituksissa todistellaan, ettei Ylä-Lapin metsätalous haittaa sen kummemmin porotaloutta kuin matkailuakaan. Todisteena tästä esitetään Ivalon paliskunta, joka on pärjännyt hyvin, vaikka paliskunnan alue on suuressa määrin myös metsäta-

lous- ja matkailualueita. Esimerkiksi Inarin kunnanhallituksen jäsen tukeutuu argumentissaan juuri tähän sanoessaan:

Metsäpaliskunnista eniten ja pisimpään metsätalouden vaikutuspiirissä olleen Ivalon paliskunnan osoittavan puheet metsätalouden tuhoisista vaikutuksista porotaloudelle perättömäksi. (Lapin Kansa, uutisartikkeli, 9.12.2003)

Ylä-Lapin metsäkiistassa yhtenä diskursiivisena keinona on esittää Ylä-Lapin luonto ikään kuin yhteneväisenä tilana, pintana, jossa toiminta tapahtuu. Massey (2005: 130) mukaan tässä on kyse tietynlaisesta tavasta ymmärtää paikka tilallisesti ikään kuin se olisi paikka kartalla, toiminnan kontekstina. Paikka on kuitenkin kaikkea muuta kuin sen fyysinen ilmenemismuoto, sillä vaikka fyysinen ympäristö on perustava osa paikkaa, se on aina tulkittu elementti. Paikan fyysinen perusta ei ole mitenkään suoraan ja yksiselitteisesti merkityksellinen paikassa ja paikan synnyssä, vaan se on aina ensin tulkittava ja kytkettävä paikkaan. Tulkitseminen ja kytkeminen voi tapahtua monin eri tavoin jo yksin siksi, että paikan fyysinen ympäristö kytkeytyy historiallisesti osaksi toisia paikkoja.

Paliskunnat ja niiden toimintayksiköt, tokkakunnat, ovat tiukasti sidottu niille historiallisesti ja hallinnollisesti määrättyihin alueisiin. Jokainen paliskunta ja tokkakunta on oma erityinen toimija, jolla on oma toimintaympäristö, jossa ja jonka puitteissa ne toimivat. Paliskuntien toimintaympäristöt vaihtelevat ekologisesti ja käyttöhistorialtaan. Jotta eri paliskuntien menestystä eri käyttömuotojen ristipaineessa voitaisiin arvioida, eri paliskuntien ekologist ympäristöt olisi voitava samankaltaistaa. Tätä erilaisten paliskuntien yhteen niputtamista voidaankin pitää ennen muuta paikan rajaamisen käytäntönä, jolla Ylä-Lapin metsäkeskustelun varsinaiset kohteet, tietyt metsäympäristöt, irrotetaan yhteyksistään ja liitetään osaksi laajempaa asiakysymystä. Näin selvästi paikantuva asiakokonaisuus voidaan yleistää alueelliseksi asiaksi. Puhetapaan liittyy myös oletus, että paikan sisäinen yksimielisyys on ehto paikallisen sovittelun toimivuudelle:

Kun paikallisyhteisö on riittävän yksimielinen, on valtionkin helppo asettaa sen tueksi omilla ratkaisuillaan. (Lapin Kansa, uutisartikkeli, 9.12.2003)

Eri ekologisten ja sosiaalisten alueiden yhdistämisellä pyritään tuottamaan käsitystä siitä, että Ylä-Lappi muodostaisi yhdenmukaisen paikan.

Kun paikka esitetään yhtenä, on mahdollista myös esittää väite ja vaatimus, että paikan sisäinen yksimielisyys on ehto paikallisten asioiden hoidolle. Tässä ei jää juurikaan mahdollisuutta sille, että paikka olisi ekologisesti ja sosiaalisesti moninainen. Tästä syystä myös yksimielisyyttä paikan politiikasta voi olla vaikea saavuttaa.

Paikan historia ja paikan luonne

Stuart Hall on kirjoittanut, että käsitykset paikoista ja paikkojen identiteeteistä ovat sosiaalisesti tuotettuja. Käsitämme paikan ja sen identiteetin tietynlaiseksi, koska meillä on taipumusta ajatella ja hahmottaa paikat tietynlaisiksi. Me annamme paikalle tietynlaisen identiteetin saadaksemme siitä paremmin tolkkua. Tämä ei silti tarkoita, että paikka olisi todella sellainen (Hall 2003: 93). Käsitystä paikasta ja sen identiteeteistä tuotetaan esittämällä kuvauksia ja kertomuksia esimerkiksi paikan historiasta ja sen traditioista. Paikan menneisyyden katsotaan kertovan paikan nykyisyydestä ja antavan samalla suuntaa kohti tulevaa. Väitteet paikan potentiaalisesta tulevaisuudesta ovatkin usein perustettu tulkintoihin menneestä (Massey & Jess 1995b: 2). Mennyt ei ole sen autenttisempi kuin nykyinenkään, minkä vuoksi ei ole vain yhtä tulkintaa menneestä. Paikka voi olla sisäisesti ristiriitainen sen suhteen, mikä on paikan menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Eri toimijoilla voi esimerkiksi olla erilainen sosiaalis-historiallinen tausta paikassa, erilainen sija paikan sisäisessä struktuurissa tai he ovat (etäisyysmielessä) eri tavoin suhteessa kohteeseen. Paikkasuhteen muodolla taas on vaikutusta toimijoiden käsityksiin paikasta ja sen luonteesta. Myös se, miten ymmärretään luonnon tai luonnonmaiseman historiallisuus, voi vaihdella. Massey mukaan on kaksi toisilleen vastakkaista tapaa ymmärtää luonnon tai luonnonmaiseman paikka ja sen historia. Ensiksi on tapa, jossa ajatellaan, että luonto on ikään kuin pinta, jonka päällä historia kulkee. Tällöin luonto näyttäytyy sijainnin mielessä ymmärrettynä paikkana, joka ei itsessään ole historiallinen. Toinen tapa on taas se, jossa ajatellaan, että historia ei ole vain ihmisten historiaa, vaan myös luonnolla on historiansa. Se elää ja muuttuu paitsi oman toimintansa kautta myös siksi, että luonto on osa ihmisyyttä ja heidän toimintaansa (Massey 2005: 138–142).

Kirjoitukset Lapin Kansassa osoittavat, että Ylä-Lapin metsäkiistaan osallistuneilla toimijoilla ja eturyhmillä on hyvin erilaisia tulkintoja niin paikan historiasta kuin nykyisyydestä ja tulevasta. Väitteet paikan historiasta ovat perusteita, kun eri

toimijat oikeuttavat tietynlaista toimintaa. Sekä metsätalouden että porotalouden harjoittaminen ja niiden vaikutukset luonnontilalle saavat erilaisia tulkintoja sen mukaan, millaisiin ajallisiin ja tilallisiin lähtökohtiin toimijat tulkinnoissaan nojautuvat. Ylä-Lapin metsäkiistasta on erotettavissa kaksi erilaista luontoa koskevaa diskurssia, jotka esittävät paikan ja sen historian omalla tavallaan. Metsätalouden koalition lähtee siitä, että Lapin metsätalouden historian esitetään todistavan, että sitä on johdonmukaista ja järkevää harjoittaa myös tulevaisuudessa:

Metsätalouden olemme omin silmin kaikki nähneet olevan kestävää nykyisin muodoin ja Lapin paras elinkeino. (...) Metsätalous on kestävää. Menkää katsomaan Osaran aukeita. Kestää katsella. Toisin paikoin niistä on jo harvennushakattu enemmän puuta, kuin siellä aikoinaan, 50 vuotta sitten ennen päätehakkuuta, oli. (Lapin Kansa, yleisönosastokirjoitus, 30.11.2003)

Kun metsien käytön arvioinnin lähtökohdaksi otetaan metsätalouden puuntuotannolliset vaikutukset, kuten yllä tehdään, Ylä-Lapin metsähistoria näyttäytyy ongelmattomana kehityskulkuna. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna peruste sille, miksi Ylä-Lapin metsätalouden historia on ongelmaton, on puuston kasvu. Puuston kasvun näkökulmasta metsätalouden harjoittaminen ei ole sanottavasti vaikuttanut Inarin metsiin, koska metsätalous on vain lisännyt metsien kasvua (Sandström *et al.* 2000: 23, liitteet 6 ja 9). Ylä-Lapin metsäkiistassa tulee kuitenkin esille vaihtoehtoinen diskurssi, jossa sekä luontoa ja sen historiaa että ajan ja tilan suhdetta tarkastellaan eri tavoin. Esimerkiksi Inarin luonnonystävät ry. painottaa kannanotossaan metsätalouden ympäristövaikutusten historiallista ja kasautuvaa merkitystä. Heidän mukaansa nykyiset Ylä-Lapin metsienkäytön ongelmat juontuvat siitä, että metsien taloudellinen käsittely on muuttanut ajan saatossa metsäympäristöjen rakennetta merkittävästi:

Muutos inarilaisissa metsissä on ollut suuri, erämaiset osat ovat pirstoutuneet ja laajemmat metsäkokonaisuudet käyneet vähiin. (...) Laajemmat vanhat luonnonmetsät ovat loppumassa aivan lähivuosien aikana. (...) Osa inarilaisen metsäluonnon viehätyksestä on jo kadonnut ja uhkana on koko Inarin kunnan erämaaimagon murtuminen, jolla on huomattavan laajat negatiiviset vaikutukset kunnan aluetaloudellisiin ulottuvuuksiin. (Lapin Kansa, uutisartikkeli, 23.12.2003)

Kun lähtökohdaksi otetaan tietynlaiset metsäympäristöt ja niiden määrä ja laajuus, Inarin metsähistoria alkaa näyttää kaikelta muulta kuin ongelmattomalta. Näin tarkasteltuna Inarin metsien kulttuurihistoria voidaan esittää vaikkapa niin, että suojelutoiminnan ulkopuolella olevista metsistä on noin 90 prosenttia hakkuutoiminnan piirissä, mikä myös näkyy maisemassa selvästi (Selvitys... 2003: 48). Poroehdoiden taakse syntynyt koalition painottaakin, että kysymys on nimenomaan tiettytyyppisten metsien kohtalosta Inarissa:

Hakkuusuunnitetta on laskettava Ylä-Lapissa niin paljon, että inarilaisten eränkänynnin ja virkistykseen kannalta tärkeät erämaiset vanhat metsät sekä porotaloudelle tärkeät laitumet voidaan säästää hakkuilta. (Lapin Kansa, uutisartikkelit, 31.10.2003)

Kiistanalaiset alueet ovat suurelta osin niitä, jotka erämaakomitea rajasi taloudellisiin perusteiden erämaiden ulkopuolelle tai sisällä tapahtuviin hakkuisiin. (Lapin Kansa, uutisartikkeli, 23.12.2003)

Poroehdoiden taakse muodostunut koalition puolesta Inarin erämaisten tai vanhojen metsien käytöstä, kun taas metsätalouden koalition argumentaatio lähtee Inarin alueen metsätaloudellisesta tilasta ja kehityksestä. Metsäkiistan ymmärtämisen ja ratkaisemisen kannalta on olennaista kysyä, onko kyse Inarin kunnan alueen suojelualueiden ulkopuolisista erämaista tai vanhoista metsistä ja niiden käytöstä, vai yleensä Inarin alueen metsien tilasta? Merkillepantavaa on, että kumpikin argumentti on omalla tavallaan oikeassa: Inarin metsähistorian tulkinta metsätalouden näkökulmasta on aivan yhtä oikea kuin Inarin metsien tilan tarkasteleminen erämaisten tai vanhojen metsien säilymisen näkökulmasta. Ne perustuvat vain erilaisiin premisseihin ja erilaisiin arviointikriteereihin (Thévenot 2002). Tämä on kuitenkin Inarin metsien käytön ongelmien ratkaisemisen kannalta tärkein asia: valittu arviointikriteeri vaikuttaa siihen, millaiseksi ongelmaksi Inarin metsien käyttö muodostuu kuin myös siihen, miten se on ratkaistavissa.

Paikantamisten luontopoliitiikka

Haila (2001: 14–16) on korostanut, että luonnonkäytön vaikutusten tarkastelussa on tärkeintä määrällä kriteerit, joiden nojalla ympäristön laatua tai luonnonkäytön vaikutuksia arvioidaan. Hänen mukaansa asia ei ole mitenkään yksiselitteinen; itse

asiassa arvioinnin kriteerien määrittely voi sinällään olla vaikuttamassa kiistan syntymiseen. Analyysini tukee Hailan huomioita. Artikkelissa olen pyrkinyt osoittamaan, että jo luonnonkäytön kohde itsessään on problemaattinen. Vaikka luonnonkäytön kohde on fyysisesti yksi ja sama, toimijoilla on erilaisia suhteita ja käsityksiä siitä. Tästä syystä he paikantavat kohteen eri tavoin. Näin tehdessään he tuottavat ilmiöstä omanlaisensa paikan.

Ylä-Lapin metsäkiistassa metsätalouden koalitio puhuu Ylä-Lapin metsätalouden nykytilasta ja tulevaisuudesta, poronhoidon koalitio Inarin alueen metsien käytön tavoitteista ja toteutuksesta. Poronhoidon koalitiolle kyse on tiettyjen ja tietynlaisten Inarin alueen metsäympäristöjen tilasta ja käytöstä, metsätalouden koalitio tarkastelee asiaa metsien kasvun mielessä yleensä. Tässä yhteydessä muistutan, että kyse ei ole niinkään käsityseroista, vaan ennen muuta suhde-eroista. Poronhoidon koalitio painottaa argumenteissaan kohteiden paikantamista, kyse on siis tunnetuista paikoista. Kyse on paikoista, joissa poronhoitoa harjoitetaan tai paikoista jotka toimivat eräretkien näyttämönä. Olennaista tässä on, että luontokohteet ovat toiminnan ja elämisen ympäristöjä. Metsätalouden koalition tapa tarkastella kohteita on paikkasuhteeltaan toisenlainen. Metsätaloudellisen kasvun näkökulmasta tarkasteltuna suhde kohteisiin on abstraktia suhdetta alueelliseen kokonaisuuteen, jossa luontokohteet ovat osa talouden ympäristöä, eikä välitöntä toimintaympäristöä. Kyse ei kuitenkaan ole vain erilaisista suhteista, vaan myös erilaisilla käsityksillä on merkitystä kohteen paikantamisissa. Ylä-Lapin metsäkiistassa tämä tulee esille ennen muuta toimijoiden erilaisissa historiantulkinnoissa. On eri asia ymmärtääkö Inarin alueen metsien talouskäytön historia Metsähallituksen luonnonhoitoalueen kontekstissa kuin jos se ymmärretään Inarin alueen vanhojen tai erämaisten metsien näkökulmasta tarkasteltuna. Jälkimmäinen kiinnittää katseen tietynlaisten metsien laajuuteen ja määrään, ensin mainittu taas valtion metsähallinnon tavoitteisiin ja niiden toteutumiseen.

Tämä osoittaa, miten erilaiset kohteen määrittelyt, *paikantamiset*, vaikuttavat ratkaisevasti kyseistä ilmiötä koskevaan ymmärrykseen, selittämiseen ja arviointiin. Vaikka Ylä-Lapin metsäkiistan kohteena ovat – ainakin periaatteessa – tarkasti määriteltävissä olevat, Inarin alueen tietyt metsät ja niiden käyttö, paikantavat eri eturyhmät ja toimijat ne tavoitteidensa mukaisesti eri tavoin. Tältä osin voisi sanoa, että luonnonkäytön kohteen ymmärtäminen pelkästään sijaintimielessä ei

anna paljoakaan valmiuksia käsittää, miksi joku ilmiö problematisoituu, tai mistä eri eturyhmien ja yksittäisten ihmisten toisilleen jopa vastakkaiset käsitykset juontuvat (vrt. Veijola 1998: 92–101; Nyysönen 2000: 233–287). Luonnonkäytön kohde ei ole koskaan olemassa valmiina, eivätkä luonnonkäytön arvioinnin kriteerit ole kohteesta irrallaan tai etukäteen tiedettyjä: ne ovat sisäänrakentuneina kohteen määrittelyihin. Toisin sanoen tarkastelun kohde voi olla sama, mutta erilaiset paikantamiset tuottavat ilmiöstä erilaisen. Asian voi ilmaista myös niin, että erilaiset *arvioinnin kriteerit* ”paikantavat” hankkeen eri tavoin (vrt. Thévenot 2002).

Luonnonkäytön arvioinnin kannalta kohteen määrittelemine on tärkeää, koska luonnon rajojen määrittely on aina talouden rajojen määrittelyä. Analyysi osoittaa, että tämä on kuitenkin kaikkea muuta kuin helppoa, sillä luonnonkäytön ”rajojen” määrittely on aina kohteen tietynlaista paikantamista ja tietynlaisten arvioinnin kriteerien tuottamista. Ylä-Lapin metsäkiistassa metsätalouden koalition arvioinnin kriteerit kumpuavat metsätalousajattelusta, jossa perustavaa on metsien tarkastelu kasvumielessä, alueiden tarkastelu metsähallinnollisesti sekä metsien käytön hyötyjen ja haittojen taloudellinen arviointi. Poronhoidon koalitio puolestaan tarkastelee asiaa poronhoidon, luonnonsuojelun, matkailun ja eräkuulttuurin näkökulmista, joissa olennaista on tietynlaisten metsäympäristöjen määrä, niiden säilyminen sekä moninaiskäytön toteutuminen. Kumpikin paikantaminen sisältää omanlaisiaan yhteiskunnallisia eturistiriitoja ja ne vaikuttavat jatkossa Ylä-Lapin alueen uudensuunnauksiin. Tärkeää on kuitenkin huomioida, että ristiriitojen ratkaisemiseksi arvioinnin kriteerit on valittava.

Haila on todennut, että luonnonkäytön arviointia vaikeuttaa se, että mahdollisia arviointikriteerejä voi olla lukemattomia, eikä edes ole itseltään selvää, voiko samanlaisia ilmiöitä arvioida aina ja kaikkialla samoin kriteerein. Edelleen asiaa mutkistaa, että kriteerit eivät välttämättä ole toistensa kanssa yhteismitallisia, eivätkä ne välttämättä ole näkyvissä siinä ilmiössä, johon niitä sovelletaan (Haila 2004: 192–195). On myös sanottu, että erilaisten käsitysten pohjalta myös toiminnalliset luonnonkäytön muodot rakentuvat erilaisiksi (Suopajarvi 2001: 127). Kyse on siis siitä, miten huomioida riittävästi luonnonkäytön ristiriitojen erityisyys. Näkisin, että luonnonkäytön paikan analyysillä on mahdollista avata ristiriitatilanteiden rakennetta ja havaita kiistojen ainutlaatuisuus; se, että kiista ovat aina sekä radikaalisti paikantuneita

ta että paikan rajat ylittäviä, minkä vuoksi niillä on aina omanlaisensa dynamiikka ja myös omat arvioinnin perusteensa. Paikan analyysillä voi päästä käsiksi siihen, mitkä ovat kiistan keskeiset elementit, toimijat, heidän paikkasuhteensa ja -käsitteensä sekä kiistan muut tilalliset kytkennät. Tätä kautta voidaan analysoida, mitkä ovat ilmiön mahdolliset arvioinninkriteerit, joiden nojalla ilmiötä tulisi ymmärtää, selittää ja arvioida.

Alaviitteet

1. Kun artikkelissa puhun metsätaloudesta, tarkoitan sillä puuntuotantoon tähtäävää metsien talouskäyttöä erotuksena muuhun metsien talouskäyttöön. Myös porotalous ja matkailu voidaan ymmärtää metsien talouskäytöksi.
2. Aineiston on kerännyt, kopioinut ja antanut ystävällisesti käyttöni Anne-Mari Kalla, jolle mitä suurimmat kiitokset vaivannäöstä. Loka- ja joulukuun 2003 välisenä aikana Lapin Kansassa kirjoiteltiin aiheesta 74 kirjoitusta, jotka kaikki ovat tämän tutkimuksen aineistona. Aineisto jakaantuu pääkirjoitukseen (4 kpl), uutisartikkeleihin (38 kpl), kolumneihin (1 kpl), alakertakirjoituksiin (5 kpl) ja yleisöosastokannanottoihin (26 kpl).
3. Syksyn 2003 kiistan taustalla on nähtävissä paljon pidempi Ylä-Lapin metsien käytön ongelmien historiallinen kehityskulku. Juuret nykyiselle pohjoisen Lapin metsäproblematiikalle paikantuvat aina 1800-luvulle, jolloin ensimmäiset pohdinnat metsänrajametsien käytöstä ja suojelusta tulivat ajankohtaiseksi (Lehtinen 1991; Veijola 1997: 38–57). Syksyllä 2003 julkiseen tietoisuuteen nousut metsäkiista on muotoutunut nykyisenkaltaiseksi 1990-luvun aikana (ks. Nyssönen 2000).

Lähteet

- Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent (1999). The Sociology of Critical Capacity. *European Journal of Social Theory* 2:3, 359–377.
- Haila, Yrjö (2001). Johdanto: mikä ympäristö? Teoksessa Haila, Yrjö & Jokinen, Pekka (toim.) *Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka*. Vastapaino, Tampere.
- Haila, Yrjö (2004). *Retkeilyn rikkaus. Luonto ympäristöhuolen aikakaudella*. Kustannus Oy Taide, Helsinki.
- Haila, Yrjö & Lähde, Ville (2003, toim.). *Luonnon poliittisuus*. Vastapaino, Tampere.
- Hall, Stuart (2003). Kulttuuri, paikka, identiteetti. Teoksessa Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim.) *Erilaisuus*. Vastapaino, Tampere.
- Helander, Elina (1999). Sami subsistence activities – spatial aspects and structuration. *Acta Borealia* 2/1999, 7–25.
- Dalby, Simon & Mackenzie, Fiona (1997). Reconceptualising local community: environment, identity and threat. *Area* 29:2, 99–108.
- Inarin luonnonystävät ry, tiedote 8.10.2004
- Ingold, Tim (2000). *The Perception of the Environment. Essays in livelihood, dwelling and skill*. Routledge, London.
- Ingold, Tim & Kurttila, Terhi (2000). Perceiving the Environment in Finnish Lapland. *Body & Society* 6:3–4, 183–196.
- Jokinen, Ari (2002). Metsänomistajat metsänsä hoitajina. *Yhteiskuntapolitiikka* 67:2, 134–147.
- Jokinen, Ari (2004). *Luonnonvarojen käytön ja dynamiikan hallinta yksityismailla*. Acta Universitatis Tamperensis 1045, Tampereen yliopisto, Tampere.
- Karjalainen, Pauli Tapani (1983). Geodiversiteetin humanistinen tulkinta. *Terra* 95:4, 221–226.
- Karjalainen, Pauli Tapani (1997). Maailman paikoista paikan maailmoin – kokemisen geografiaa. *Tiedepolitiikka* 4/97, 41–46.
- Kyllönen, Simo & Raitio, Kaisa (2004). Ympäristöristiriidat ja niiden hallinta: puuntuotannon ja poronhoidon välinen konflikti Inarissa. *Alue ja ympäristö* 33:2, 3–20.
- Lapin kansa* 1.10.–31.12.2003.
- Latur, Bruno (2003). Moderni vai ekologinen? Uutta oikeutusta etsimässä. Teoksessa Haila, Yrjö & Lähde, Ville (toim.) *Luonnon poliittisuus*. Vastapaino, Tampere.
- Lehtinen, Ari (1991). *Northern Natures*. Fennia 169:1, 57–169.
- Lehtinen, Ari (2005). *Maantiede, tila, luontopolitiikka. Jobdatus yhteiskunnalliseen ympäristötutkimukseen*. Joensuu University Press, Joensuu.
- Linjakumpu, Aini & Valkonen, Jarno (2006). Greenpeace Inarin Paadaskaidissa – verkostopolitiikkaa lapillaisittain. *Politiikka* 48:1, 3–16.
- Macnaghten, Phil & Urry, John (1998). *Contested Natures*. Sage, London.
- Massey, Doreen (2004). Paikan käsitteellistäminen. Teoksessa Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim.) *Erilaisuus*. Vastapaino, Tampere.
- Massey, Doreen (2005). *For space*. Sage, London.
- Massey, Doreen & Jess, Pat (1995a, toim.). *A place in the world. Places, cultures and globalization*. Oxford University Press, Oxford.
- Massey, Doreen & Jess, Pat (1995b). Introduction. Teoksessa Massey, Doreen & Jess, Pat (toim.) *A place in the world. Places, cultures and globalization*. Oxford University Press, Oxford.
- Nieminen, Matti (1994). *Rantojensuojeluohjelma – kilpailevia tulkintoja ja vertautumatonta rationaalisuutta*. Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen julkaisuja 59, Jyväskylä.
- Nyssönen, Jukka (2000). *Murtunut luja yhteisrintama. Inarin boitoalue, saamelaiset ja metsäluonnon valloitus 1945–1982*. Julkaisematon Suomen historian lisensiaatintyö, Jyväskylä yliopisto.
- Raitio, Kaisa (2000). *Ristiriidat ja valta saamelaisalueen maankäytössä ja sen suunnittelussa*. Julkaisematon ympäristösuojelutieteen pro gradu –tutkielma, Helsingin yliopisto.
- Raitio, Kaisa (2003). Osallistumisesta oikeudenmukainen ratkaisu metsäkiistoihin? Teoksessa Lehtinen, Ari & Rannikko, Pertti (toim.) *Oikeudenmukaisuus ja ympäristö*. Gaudeamus, Helsinki.
- Roiko-Jokela, Heikki (2003). *Arvot ja edut ristiriidassa. Kiistojä valtion metsistä: Hattuvaara, Kessi, Murhijärvi, Talaskangas-Sopenmäki, Porkkasalo*. Kustannus Minerva, Jyväskylä.
- Rose, Gillian (1995). Place and identity: a sense of place. Teoksessa Massey, Doreen & Jess, Pat (toim.) *A place in the*

- world. Places, cultures and globalization.* Oxford University Press, Oxford.
- Rytteri, Teijo (2005). Luontopolitiikan eturyhmät. Kamp-pailu luonnon tilasta Ylä-Lapissa. Teoksessa Lehtinen, Ari (toim.) *Maantiede, tila, luontopolitiikka. Johdatus yhteiskunnalliseen ympäristötutkimukseen.* Joensuu University Press, Joensuu.
- Saaristo, Kimmo (2000). *Avoin asiantuntijuus. Ympäristökysymys ja monimuotoinen ekspertisi.* Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 66. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Sandström, Olli, Vaara, Ilkka, Heikkuri, Pertti, Jokinen, Mikko, Kokkonen, Tapani, Liimatainen, Jari, Loikkanen, Teppo, Mela, Matti, Osmonen, Olli, Salmi, Juha, Seppänen, Markku, Siekkinen, Ari, Silvo, Juha, Tolonen, Jyrki, Tuohisaari, Olavi, Tynys, Tapio, Vaara, Marja & Veijola, Pertti (2000). *Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelma.* Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 38. Metsähallitus, Vantaa.
- Schama, Simon (1995). *Landscape and Memory.* Fontana, London.
- Selvitys Ylä-Lapin metsä- ja porotalouden yhteensovittamisesta.* Työryhmämuistio MMM 2003: 15, Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.
- Suopajarvi, Leena (2001). *Vuotos- ja Ounasjoki -kamppailujen kentät ja merkitykset Lapissa.* Acta Universitatis Lapponiensis 37. Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- Thévenot, Laurent (2002). Which road to follow? The moral complexity of an "equipped" humanity? Teoksessa Law, John & Mol, Annemarie (toim.) *Complexities. Social studies of knowledge.* Duke University Press, Durham.
- Thévenot, Laurent & Moody, Michael & Lafaye (2000). Forms of valuing nature: arguments and modes of justification in French and American environmental disputes. Teoksessa Lamont, Michéle & Thévenot, Laurent (toim.) *Rethinking comparative cultural sociology. Repertoires of evaluation in France and the United States.* Cambridge University Press, Cambridge.
- Valtion metsätalouden vaikutukset poronhoitoomme ja esityksiä tilanteen korjaamiseksi* (2002). Hammastunturin, Muddusjärven, Muotkatunturin ja Paatsjoen paliskuntien sekä Ivalon paliskunnan Nellimin tokkakunnan muistio Maa- ja metsätalousministeriölle, oikeusministeriölle ja ympäristöministeriölle 20.–21.3.2002.
- Valkonen, Jarno (2003a). *Lapin luontopolitiikka. Analyysi vuosien 1946–2000 julkisesta keskustelusta.* Tampere University Press, Tampere.
- Valkonen, Jarno (2003b). Ylä-Lapin luontopolitiikka ja luonnon paikallisuudet. Teoksessa Suopajarvi, Leena & Valkonen, Jarno (toim.) *Pohjoinen luontosuhde. Elämäntapa ja luonnon politisoituminen.* Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja, B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 43. Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- Valkonen, Jarno (2004). Luontokäsitysten politiikka Lapissa. *Sosiologia* 41:3, 112–126.
- Veijola, Pertti (1998). *Suomen metsänrajametsien käyttö ja suojele.* Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 692. Metsäntutkimuslaitos, Kolari.